

TINI-SOS

The International New Issues In Social Sciences

Number: 4 pp: 43-64 Winter 2017

KIRSAL ALANDA SOSYAL SERMAYENİN SOSYAL GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE ETKİSİ: ERZURUM KIRSALI ÖRNEĞİ

Şerafettin KELEŞ⁴

Murat DİLMAÇ⁵

ÖZET

Kırsal alanda sosyal girişimcilik ile sosyal sermaye arasındaki ilişki bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın veri seti Erzurum ili kırsal alanında yaşayan hane başkanlarıyla yapılan anketlerden elde edilmiştir. Çalışmada Yapısal Eşitlik Modeli kullanılmış ve Topluluk İçi Sosyal Sermaye (TISS), Topluluk Dışı Sosyal Sermaye (TDSS) ve Birleştirici Sosyal Sermaye'nin (BSS) Sosyal Girişimcilik üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular; Topluluk Dışı Sosyal Sermaye kırsal alanda bireylerin sosyal girişimciliği üzerinde (0,85) pozitif yönde güçlü önemli bir etkiye sahip olduğu ve yine Topluluk İçi Sosyal Sermaye (0.55), Birleştirici Sosyal Sermaye'de sosyal girişimcilik üzerinde yine orta derece (0,54) bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Alan, Topluluk İçi Sosyal Sermaye, Topluluk Dışı Sosyal Sermaye, Birleştirici Sosyal Sermaye, Girişimcilik

THE EFFECT ON THE DESİRE TO LIVE İN A RURAL AREA OF SOCIAL CAPITAL: A STUDY İN ERZURUM RURAL AREAS

ABSTRACT

Correlation between social capital and social entrepreneurship in rural areas is the subject of this study. The research data set was obtained from surveys that has been made with household leaders who live in Erzurum rural areas. Structural Equation Modeling has been used in this study and effect of Bonding Social Capital (BSS), Bridging Social Capital (BRSS) and Linking Social Capital (LSS) over Social Entrepreneurship has been analyzed. In this study; Bridging Social Capital has a significant effect in a positive way on social entrepreneurship of individuals in rural areas with (0.85) and also Bonding Social Capital with (0.55) effect and moderate effect

⁴ Erzincan Üniversitesi, skeles@erzincan.edu.tr

⁵ Atatürk Üniversitesi, mdilmac@atauni.edu.tr

(0,54) of Linking Social Capital on social entrepreneurship have been confirmed.

Key Words: Rural Area, Bonding Social Capital, Bridging Social Capital, Linking Social Capital

GİRİŞ

Kırsal yerleşmelerde, ekonomik hayat daha çok tarıma dayanmakta, nüfus yoğunluğu düşmekte, hayat şartları geleneksel değerler ve doğa koşullarına göre şekillenmekte, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi sosyal ve kültürel imkânlar yeterince gelişmemektedir. Kırsal yerleşimlerin kalkınması konusundaki tartışmalar sosyal, ekonomik ve kültürel sorunların varlığı ve çözüm yollarında yoğunlaşmaktadır.

Kırsal yerleşmelerde sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlara çözüm yolları aranırken özellikle sivil toplum kökenli olarak gelişen sosyal girişimcilik faaliyetleri önemli görülmektedir. Çünkü sosyal girişimciliğin kırsal sorunların kalbine inip, yerel davranıp, kalkınma ve gelişmeyi sürekli kılma yoluyla sistemi tümünden dönüştürebileceği beklentisi bulunmaktadır. Sosyal girişimcilik ile kırsal ekonomi bir dinamizm kazanarak önemli pek çok sosyal, kültürel ve çevresel sorunlar çözüm bulabilecektir.

Kırsal yerleşmelerde sosyal girişimciliğin gelişmesi için beslendiği kaynakların ve süreçlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Sosyal girişimciliği besleyen en temel kaynak sosyal sermayedir. Sosyal girişimcilikle sosyal sermaye arasında güçlü bir korelasyon mevcuttur.

Sosyal sermaye, sosyal ilişkilerin ve sosyal iletişim ağlarının değerli bir servet olduğu ve sosyal bağlılık, birlikte iş görme ve bilgi paylaşımı esasına dayanmaktadır. Sosyal iletişim ağları, bireylere karşılıklı avantajlar sağlamakta ve yalnız doğrudan tanıdıklarla değil, akrabalık ve ortak bağları bulunmayan diğer insanlarla ortak çalışma imkânı sağlamaktadır. Birlikte yaşamının gerektirdiği karşılıklı saygı, güven, birlikte hareket etme, ortak amaçlar doğrultusunda yaşama ve çalışma sosyal ilişki ağlarıyla kurulur. Toplumu bir arada tutan birlik duygusu, dolayısıyla toplumun sürekliliğini sağlayan dayanışma sosyal sermaye olarak değerlendirilebilir.

Sosyal sermaye, sosyal ilişkiler, bağlılık ve katılım, birlikte iş görme ve güvene dayalı hareketin önemini vurgular. Sosyal sermaye, çoğunlukla insanlar arasındaki gönüllü mikro düzey ilişkiler ifade etmek için kullanılır. Ancak, aynı zamanda birey, topluluk ve kurumlar arasındaki ilişkileri ifade eder ve bir kamu malı olduğu kabul edilir. Sivil katılım boyutu ile sosyal sermaye güçlü bir kurumsal boyuta sahiptir. Böylece, kamu kurumları, belediyeler, eğitim kurumları, kırsal destek hizmet birimleri, bilgi destek merkezleri ve benzer kurumsal ajansların sosyal sermayenin oluşumu ve kullanımı önemlidir. Sosyal girişimcilik, sosyal sermayenin varlığı ve kullanımıyla hayat bulur. Sosyal

girişimcilik ile sosyal sermaye birbirini tamamlayan birer kavramdır ve aralarında güçlü bir ilişki söz konusudur.

I. TEORİK ÇERÇEVE

A. Sosyal Sermaye ve Türleri

Son yıllarda oldukça genişleyen sosyal sermaye olgusunun ana fikri, ilişkilerin ve sosyal iletişim ağlarının değerli bir servet olduğudur ve iletişim ağlarının sosyal bağlılık, birlikte iş görme ve bilgi paylaşımı için bir altyapı oluşturduğudur (Fine, 2011:5). Sosyal iletişim ağları, karşılıklı avantajlar için insanların yalnız doğrudan tanıdıklarıyla değil, akrabalık ve ortak bağları bulunmayan diğerleriyle de ortaklaşa çalışmasını sağlar (Field, 2006:8). Birlikte yaşamının gerektirdiği karşılıklı saygı, güven, birlikte hareket etme, ortak amaçlar doğrultusunda işbirliği ve çalışma sosyal ilişki ağlarıyla kurulur. Toplumun bir arada tutan birlik duygusu, dolayısıyla toplumun sürekliliğini sağlayan dayanışma sosyal sermaye olarak değerlendirilebilir.

Sosyal sermaye; özünde iletişim ağları olmak üzere, ortak değerler, normlar ve güven gibi toplumda herkesin sahip olduğu kolektif bir değer olarak görülmektedir (Coleman,1988:98; Putnam, 1993:12; Portes, 1998:3; Fukuyama, 2001:9). Fukuyama (2005:14) işbirliği, değerler ve normların kurumsallaşmış bütünü olarak sosyal sermayeyi tanımlamakta ve sosyal sermayenin güven üzerine inşa edildiğini vurgulayarak; güvenin resmi kuruluşlar ve bireyler arasında bilgi alışverişini hızlandırarak verimliliği ve refahı artırdığını savunmaktadır. Putnam (1993:8), sosyal sermayenin sivil ve dini gruplar, gayri resmi topluluk ağları, akrabalık ve dostluk bağları, fedakârlık, güven ve değerler şeklinde toplumsal örgütlenme biçimlerinde somutlaşan bir değer olduğunu belirtmektedir.

Ayrıca sosyal sermaye, insanlara ortak hareket alanı sağlayan normlar ve ağlar olarak ta ifade edilmektedir (Woolcock and Narayan 2000:4). Lin (2001:16) sosyal sermayeyi sosyal ilişkilerin oluşturduğu sosyal ağlarda yer alan aktörlerin, bu ağlara erişimi ve kullanımından doğan bir sermaye şekli olarak tanımlamaktadır. Whiteley (2000:445) sosyal sermayeyi ekonomik büyümeye katkısı açısından ele almakta ve insanların kendi aile üyelerine, akrabaları, komşuları ve genel olarak da diğer bireylere güvenme istekliliği olarak tanımlamaktadır.

Değişik bakış açıları ve kuranlar çerçevesinde farklı sosyal sermaye tanımları ve yaklaşımları geliştirilmiştir. Sosyal sermaye, çoğunlukla insanlar arasındaki gönüllü mikro düzey ilişkiler ifade etmek için kullanılır. Ancak, aynı zamanda kişi, gruplar ve kurumlar arasındaki ilişkileri ifade eder ve sosyal sermayenin

kullanan herkese açık bir kamu malı olduğu kabul edilmektedir. Sivil katılım boyutu ile sosyal sermaye güçlü bir kurumsal boyuta sahiptir. Böylece, kamu kurumları, belediyeler, eğitim kurumları, kırsal destek hizmet birimleri, bilgi destek merkezleri ve benzer kurumsal ajansların sosyal sermayenin oluşumu ve kullanımını önemlidir. Sosyal sermaye, bazen kamu kurumlarına güven olarak ölçülür.

Sosyal sermaye kavramı farklı tanımlamalarla ifade edildiği gibi, farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Sosyal sermayeyi ölçmek için ortak bir metod ve göstergelerin olmaması ve sosyal sermayenin güven, sivil toplum örgütlerine katılım, gönüllü örgütler ve dayanışma, komşuluk ilişkileri, iletişim ağları ve toplumsal normlar gibi değişkenlerle ölçülmesi neticesini getirmiştir. Bu durum sosyal sermaye kavramının türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyal sermayenin temel belirleyicileri bireylerin güvene dayalı karşılıklı ilişkileridir. Bu güven temelli ilişkiler, sosyal sermayeyi üç türe ayırmaktadır. Topluluk içi (Bonding Social Capital) -Bağlayıcı sosyal sermaye-, Topluluk dışı (Bridging social capital) -Köprü kurucu sosyal sermaye-, (Linking social capital) Birleştirici sosyal sermaye (Putnam,2001:44; Narayan-Parker 1999:6).

Topluluk içi ve topluluk dışı sosyal sermaye ayrımı ilk defa Putnam (2001:43) tarafından kullanılmıştır. Woolcock (1998) ise birleştirici sosyal sermayeyi sosyal sermaye yazınına eklemiştir. Topluluk içi sosyal sermaye aile bireyleri, yakın arkadaşlar, dostlar, akrabalar ve komşular gibi birbirine yakın kişiler arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Topluluk dışı sosyal sermaye, birbirine çok yakın olmayan kişilerin, iş ilişkileri, sonradan tanıma ve sosyal ilişkilere, güvene ve bilgiye dayalı ilişkileri ifade etmektedir. Birleştirici sosyal sermaye topluluğun ötesine uzanan bağlara işaret eder ve resmi kurumlardan elde edilen kaynakların, fikirlerin ve bilginin geliştirilme kapasitesini yansıtır (Woolcock, 2001:12).

a. Topluluk İçi (Bonding) Sosyal Sermaye

Topluluk içi veya bağlayıcı sosyal sermaye (Bonding Social Capital), bir topluluktaki eşit bireyler arasında kurulan eşit ve yatay ilişkilerden meydana gelir. Etnik, sosyo-ekonomik, dinsel homojenliğe sahip ve aynı değer yargılarını paylaşan bireyler ve gruplar arasında bu ilişkiler, akrabalık, komşuluk ya da aile kapsamında kurulabilir (Narayan and Pritchett, 1999:4). Kurulan bir bağın topluluk içi-bağlayıcı sosyal sermaye- sayılabilmesi için iletişimde olan bireylerin aynı topluluk içerisinde olması gerekmektedir. Topluluk içi sosyal sermaye diğer sosyal sermaye çeşitlerine göre içerisinde en yüksek güven düzeyini barındıran sosyal sermaye çeşididir (Adler and Kwon,2002:18) Topluluk içi sosyal sermaye, aile ve aynı etnik grup, köy ve mahalle üyeleri arasındaki ilişkileri temsil etmektedir. Bireyleri benzer bir sosyolojik konuma

göre birbirlerine bağlar (Field,2006:12). Bağlayıcı sosyal sermaye yaklaşımı, bir topluluğu oluşturan bireyler arasındaki içsel bağlardan doğan ve o topluluk içindeki bireylerin ortak amaçlara ulaşmada yararlandıkları bir "kamusal mal" halini alır (Özen ve Aslan, 2006:133). Bu çerçevede bağlayıcı yaklaşımda sosyal sermaye, sosyal yapının özünde yer alan ve sosyalleşme süreçleriyle bireylerin içselleştirdiği adeta "kültürel" bir özellik haline bürünür. Bir bütün olarak ele alındığında, topluluk içi sosyal sermaye kavramını, bir topluluktaki (örneğin, ulus, bölge halkı veya örgüt) bireylerin, işbirliği içinde ortak amaçlara (örneğin, bölgesel kalkınma) ulaşabilmesini sağlayan sosyal yapı özellikleri olarak görmektedir. Topluluk içinde bu ağı kullananlar arasındaki işbirliği ve güven kendiliğinden var olmakta ve kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Akdoğan, 2006:165).

Topluluk içi sosyal sermayenin kaynağını topluluk içindeki sosyal ilişkileri biçimleyen değerler ve inançlar sistemi oluşturur. Güven kavramı ilişkilerin temelini teşkil eder. Güven genel olarak ifade edilirse, bir kişinin, diğer bir kişinin fırsat bulduğunda zayıf yanını kendi çıkarı doğrultusunda istismar etmeyeceğine dair inancı olarak tanımlanmaktadır. Akraba, köy ve ailenin bir parçası olduğu için birey diğerine güvenir. Topluluk içi sosyal sermaye yaklaşımında güven anlayışı, bir kişi diğerinin, ahlaki normlara uyacağını düşündüğü için kendi zafiyetini istismar etmeyeceğine inancına dayanır (Korczynski, 2000:4).

b. Topluluk Dışı (Bridging) Sosyal Sermaye

Topluluk dışı (köprü kuran) sosyal sermaye, bireyin içinde yaşadığı ailesi, köyü, akrabaları, etnik grubu ve yakın çevresi dışında, iş birlikleri, tanışıklık, farklı etnik gruplardan edinilen arkadaşlıklar, arkadaşların arkadaşları gibi daha zayıf ve daha az yoğun, ama daha çeşitli ve çapraz kesişen sosyal bağlardan türemekte ve bireyleri kendi yakın çevrelerinin dışında daha uzaktaki tanıdıklara bağlamaktadır. Daha zayıf ve daha az yoğun, ama daha çeşitli ve çapraz kesişen sosyal bağlardan türediği için köprü kuran sosyal sermaye olarak ta isimlendirilmektedir. Topluluk dışı (bridging) sosyal sermaye, Türkçe kaynaklarda "köprü kuran sosyal sermaye, dışsal sosyal sermaye" (Özen ve Aslan, 2006:134) ve "aracı sosyal sermaye" (Başak ve Öztaş, 2010:7) şeklinde de isimlendirilmektedir.

Topluluk dışı sosyal sermaye birçok benzer demografik karakteristiği paylaşan ama birbirine çok yakın olmayan kişiler arasındaki ilişkileri ifade etmektedir. Bireyin yaşadığı topluluğun ötesine uzanan bağlara işaret eden bu tür, resmi kurumlardan, fikirlerin, bilginin ve kaynakların elde edilmesini sağlamaktadır (Woolcock, 2002:13).

Farklı sosyal gruplardan, etnik kökenlerden ve inançlardan gelen aktörler, bu gevşek ağ yapısı içerisinde kendi başlarına gerçekleştiremeyeceklerini

düşündükleri şeyleri gerçekleştirebilmek için daha önceden herhangi bir ilişkilerinin olmadığı ağlara girmekte ve bu ağlarda ortak eylemlerde bulunmaktadır. Topluluk dışı sosyal sermaye bireylere, bireylerin dışsal sosyal bağlarına ve bireylerin bu bağlardan edindikleri sosyal sermayeyi, kendi faydaları için nasıl kullandıkları konusuna odaklanmaktadır (Carolis and Saparito, 2006:43). Böylelikle topluluk dışı sosyal sermaye yaklaşımında sosyal sermaye, bir aktörün topluluk dışı ilişkilerinde, farklı sosyal aktörler arasındaki yapısal boşluklarda oluşmakta ve aktörlerin amaçlarına ulaşmada kullandıkları "özel mal" türünden bir kaynak olarak tanımlanmaktadır.

Topluluk içi ve topluluk dışı sosyal sermaye arasındaki farklılaşma önemlidir. Tercih edilen yaklaşımın sosyal sermaye tanımı, sosyal sermayenin özel bir mal mı yoksa topluluğa mı ait olduğu, sosyal sermayenin oluştuğu yer, sosyal ağ anlayışı, sosyal sermayenin kaynağı, oluşumunu ve güven boyutunun nasıl algıladığını belirleyici faktörlerdir. Sosyal sermayenin ölçümünde tercih edilen yaklaşımın etkisi büyüktür. Söz konusu tercihe göre sosyal sermayenin ölçümü ve ölçüm sonuçları da değişecektir. Türk halkının toplulukçuluk, belirsizlikten kaçınma ve güç mesafesi gibi baskın değerleri (Sargut, 2003:91) nedeniyle, yabancıların yabancıya güvenmesini sağlayacak bir ortam oluşmamakta ve insanlar sadece akrabalık, hemşerilik gibi birincil bağlarla bağlı olduğu kişilere güvenmektedirler. Sonuç olarak, kendi içine kapalı, toplumsal amaçları gerçekleştirmek için diğer gruplarla dayanışma içine girmeyen kliklerden ya da cemaatlerden oluşan parçalanmış bir toplumsal yapının ortaya çıktığı ileri sürülmektedir (Özen ve Aslan 2006:147).

Topluluk içi ve topluluk dışı sosyal sermaye türleri birbirlerinin ikamesi değil, tersine birbirlerini tamamlamaktadır. Ekonomik kalkınma için her iki sermaye türüne de ihtiyaç duyulmaktadır. Topluluk dışı sosyal sermayenin oluşumu, topluluk içi sosyal sermayeye gereksinim duymaktadır.

c. Birleştirici (Linking) Sosyal Sermaye

Woolcook and Narayan (2000), politik seçkinler ile halk arasındaki ya da farklı sosyal sınıflardan bireyler arasındaki bağlar gibi sosyal statü ya da gücün farklı düzeylerinden kaynaklanan bir sermaye çeşidi olarak ilk kez kullanmıştır. Bireylerin daha çok ellerinde güç ve iktidar barındıran kurumsal sistemlerle kurdukları bağları ve bu kurumlara duydukları güveni temsil etmektedir. Birleştirici sosyal sermaye bir toplumdaki bireylerin ulusal alanda organizasyonlara katılmaları ve farklı çıkarları olan grupların karar verme sürecine yapmış oldukları katkı gibi göstergelerle ölçülür.

Diğer iki sermaye çeşidi ile karşılaştırıldığında dikey ilişkilerden ve farklılıklardan meydana gelen sosyal sermayenin bu türü, insanların kendi sosyal çevrelerinin dışındaki bağlantılardan (Field, 2006:22) veya resmi kurumlardan elde edilen kaynakların, fikirlerin ve bilginin geliştirilmesi

kapasitesine sahiptir.

Birleştirici sosyal sermaye, diğer iki sosyal sermaye türlerine göre daha heterojen gruplardan oluşmakta, bir hiyerarşi içerisinde farklı düzeylerdeki farklı güç, statü ve refaha sahip bireyler ve gruplar arasındaki ilişkilere dikkatleri çekmektedir. Birleştirici sosyal sermaye, bireylerin, iş, hizmet veya kaynaklara ulaşmak için bireylerden göreceli olarak daha çok güce sahip kurum ve kişilerle kurulan ilişkileri gösterir. Güç yapılarına ve kurumlara bağlantıyı sağlayan birleştirici sosyal sermaye, zayıf bağların oluşturduğu en değerli sonucudur (Eşki, 2010:18).

d. Sosyal Girişimcilik (Social Entrepreneurship)

Sosyal girişimcilik kavramı (social entrepreneurship) geniş bir yelpazede farklı şekillerde ifade edilmektedir. Bir fark yaratmak, kar amacı gütmeyen sektörlerde topluma hizmet etmek, kâr amaçlı girişimlerde motivasyonu etkileyici iş ve girişimlerde bulunmak, girişimcilik, hayırseverlik gibi farklı aktiviteleri ifade etmektedir. Son on yılda 'sosyal girişimcilik' sosyal değer yaratma şeklinde algılanması ile küresel sahnede popüler hale gelmiştir (Mair vd., 2006).

Toplumun refahını arttırmak için fırsatları keşfederek yenilikçi bir yaklaşımla yeni girişimler yaratmak ya da var olan örgütlerin stratejik yönetilmesi sürecini içeren aktiviteler sosyal girişimcilik olarak tanımlanabilir (Zahra vd.,2009, s. 519). Bu yönüyle sosyal girişimciler toplumda var olan problemlere odaklanmakta, yenilikçi girişimler oluşturmakta ve yeni sosyal yapılar kurmaktadır (Defourny ve Nyssens., 2010, s: 36). Sosyal girişimciler, yüksek ikna gücüyle çevrelerindeki etkileme ve harekete geçirme gücüne sahiptirler (Kırılmaz, 2013: 103). Sosyal girişimciler bağımsız kişilikleriyle yaşanan toplumsal sorunlar karşısında çözüm üretmeye çalışırlar.

Sosyal girişimcilik kar amacı olmaksızın, yenilik, farklılık ve sosyal değer yaratma eylemidir. Etkinlik: doğru eylemi doğru zamanda yaparak istenilen yönde katkı sağlamak olarak değerlendirildiği için, yeni bir şey üretmede yaratıcı süreç önemlidir. Sosyal değer yaratma: Sosyal girişimciliği işletme girişimciliğinden ayıran özellik olarak sosyal değer yaratma önemlidir. Sosyal girişimciliğin faaliyet alanı her yer olabilir: sosyal girişimcilik her sektörde ve sektörler arası işbirliği çalışmalarında görülebilecek bir olgudur.

Sosyal girişimcilik, toplumların kalkınmasında önemli rol oynar. Sosyal girişimciler tarihsel süreç içerisinde toplumların alışlagelmiş davranışlarını değiştirme çabasıyla önemli dönüşüm ve gelişimlere neden olurlar. Sosyal girişimci, tüm sistem dönüşüne dek yılmadan çalışmayı sürdürebilecek vizyon ve kararlılığa sahip, toplumda yaşanan bir sorun olduğunda, bunun giderilmesi için gerekli çözümleri üretmeye girişen kişidir. Sosyal girişimci geliştirmeye

çabaladığı toplumsal sorunların düzelmesi yönünde risk alarak toplumsal alanda yenilik yapan kişidir (Betil, 2010:22).

II. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Kırsal alanda sosyal sermayenin üç çeşidi yakın ve uzak çevre ve kurumlar olan güven ve sosyal girişimcilik arasındaki ilişki çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Sosyal girişimcilik, sosyal sermayenin bireye kazandırdığı, amaca ulaşma ve başarılı olma durumudur. Bireyin toplum içinde bir fark yaratmak için yeteneğini gösterme kabiliyeti sağlayan sosyal girişimcilik aynı zamanda kırsal kalkınma içinde temel teşkil etmektedir. Yaşadığı çevrede olaylara farklı bakış açılarıyla, geniş bir perspektiften yaklaşabilme, sosyal ilişkilerde bireye ayrıcalıklar sağlamakla birlikte, iş bulma, girişimde bulunma, problemleri ifade edebilme gibi meziyetler de kazandırmaktadır.

Sosyal sermayenin kırsal alanda sosyal girişimciliğin üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu bu çalışmanın temel hipotezini oluşturmaktadır.

Kırsal kalkınma; kırsal bölgelerin kendi iç dinamiklerini harekete geçirmeleriyle sağlanabilir. Kırsal alanda en büyük sorun sosyal girişimci azlığıdır. Kırsal toplumun güçlenmesi demokrasi kültürü ve farklılıklara saygı kırsal hayatın kalitesinin yükselmesiyle mümkündür. Erzurum ili kırsal alanı çalışmanın kapsam alanı olarak belirlenmiştir. Çalışmada anket yapılacak hane reisi sayısının belirlenmesinde %5 hata payı ve %95 güvenirlilik sınırları içerisinde çalışılmıştır. Tesadüfi Örneklem Yöntemine göre yapılan hesaplamalar sonucunda anket sayısı 324 belirlenmiştir. Hedef kitlenin benzer özellikler taşıyabileceği yani örnek hacminin homojen olduğu varsayılmıştır.

Anket formunun hazırlanmasında Rasmussen vd (2011) Minnesota Üniversitesinde sosyal sermayenin ölçümüne yönelik geliştirdikleri anket formu dikkate alınmıştır. Kırsal topluluklarda sosyal sermayeyi ölçmek için kavramsal çerçeveyi bir pilot çalışmayla geliştirme ve kavramsal içeriği doğrulama amacıyla yapılmış çalışmada bir model oluşturularak yapısal eşitlik modeli ile doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

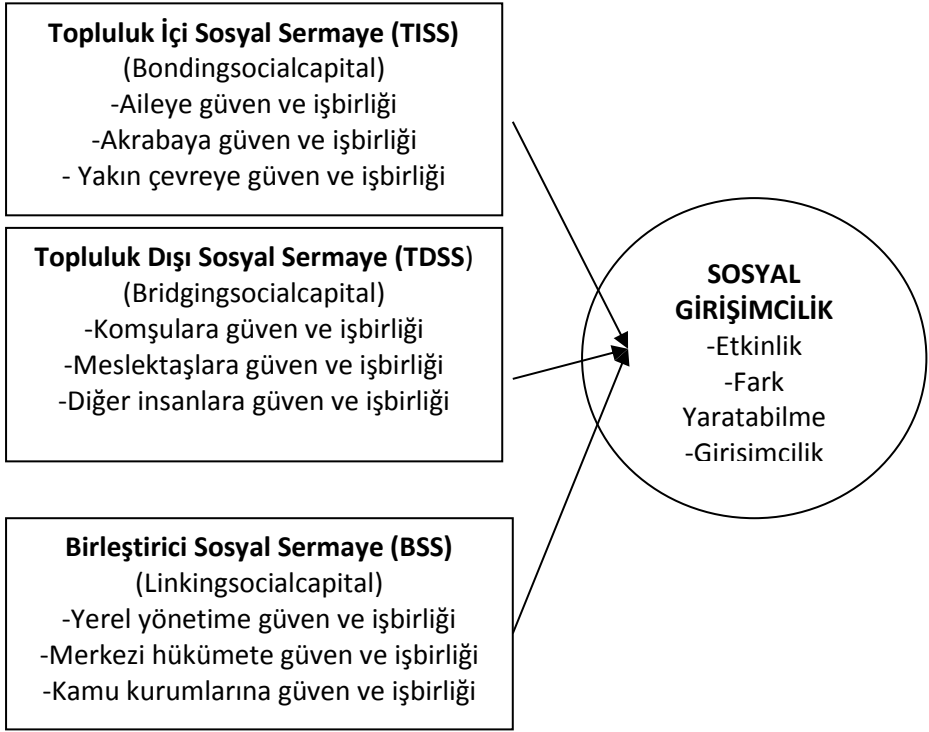
Erzurum kırsal alanından elde edilen verilerin analizinde Yapısal Eşitlik Modellemesi kullanılmıştır. Yapısal Eşitlik Modellemesinde en yaygın kullanılan bilgisayar programları, AMOS, EQS, LISREL ve MxGraph'dır. Bu çalışmada en yaygın kullanılan yazılım programı olan LISREL 8.72 Bilgisayar Programı kullanılmıştır. Analizde öncelikle gözlenen değişkenler belirlenmiş ve Path analizi yapılmıştır. Daha sonra gizil değişkenlerin veya varsayımsal yapıların gözlenen değişkenler tarafından nasıl tanımlandığını ve gözlenen değişkenlerin ölçüm özelliklerini (güvenilirlik ve geçerlilik) gösteren ölçüm modeli tanımlanmıştır (Jöreskog and Sörbom 1996:348). Bu model gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki bağlantıların bir kümesini oluşturmaktadır.

Ölçüm modelinin tanımlanmasından sonra yapısal model oluşturulmuştur. Yapısal model gizil değişkenler arasında nedensel ilişkileri belirlemekte, nedensel etkileri tanımlamakta ve açıklanan ve açıklanmayan varyansı göstermektedir. Diğer bir ifade ile gizil değişkenler arasındaki bağlantılar yapısal model olarak tanımlanmaktadır ve bu modelde gizil değişkenler ve bir gizil değişkenin göstergesi olmayan değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü tanımlanır ve bazı parametreler sabitlenir. Daha sonra yapısal modelin uygunluk ölçütleri hesaplanmıştır. Son olarak model tahmini yapılmış ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda yorumlanmıştır.

III. MODEL ve HİPOTEZLER

Üç sosyal sermaye türünün topluluk içi (bonding social capital) -bağlayıcı sosyal sermaye-, topluluk dışı (bridging social capital) -köprü kurucu sosyal sermaye-, (linking social capital) birleştirici sosyal sermayenin bireylerin sosyal girişimciliği üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olması beklenmektedir.

Çalışmada üç sermaye türünün kırsal alanda bireylerin sosyal girişimcilik üzerindeki etkisinin tespiti hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda değişkenleri ve bu değişkenleri tanımlayan boyutları gösteren araştırmanın modeli Şekil 3.1'de gösterilmiştir.

Şekil 3.1: Araştırmanın Modeli

IV. ARAŞTIRMA BULGULARI

A. Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bulgular

Erzurum, Doğu Anadolu bölgesinin en kalabalık ve büyük şehirlerinden biridir. Topografik olarak büyük oranda yüksek ve engebeli bir yapıya sahiptir ve yaklaşık %63'ünü dağlar oluşturmaktadır. İlin diğer yeryüzü şekillerini ise platolar, yaylalar ve ovalar oluşturmaktadır. Erzurum'da yer alan önemli dağlar; Kargapazarı, Dumlu, Palandöken, Allahuekber Dağları'dır. Yerleşim yerleri dağlar arasında yer alan akarsu vadileri ve ovalar üzerine kuruludur. Erzurum, Aşkale, Pasinler ve Hınıs Ovası bölgede yer alan başlıca ovalardır. İlin bu coğrafi yapısı ve iklim tipi zengin su potansiyeline imkân tanımaktadır. Ayrıca Erzurum en zengin su kaynaklarının başlangıç noktası konumundadır. Türkiye'nin en önemli akarsularından Çoruh, Aras, Fırat ve bu nehirlerin kolları bu şehirde doğmaktadır.

Farklı etnik köken ve mezhepten insanlar şehir merkezinde, ilçe ve köylerde birlikte yaşamaktadır. Türk, Kürt, Gürcü ve Zaza'ların yanı sıra çok azda olsun başka kökenlerden insanlar da bulunmaktadır. İlde farklı mezhepler ve cemaatler mevcuttur.

Etnik köken ve evde konuşulan dil: Erzurum'da kırsal yerleşmeler tip, büyüklük ve etnik yapı açısından farklılık göstermektedir. Güney ilçelerde Kürt kökenli hane reislerinin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Hane reislerinin %36'sı Kürt kökenli iken, %18'i Zaza %6'sı ise Çerkez ve Gürcülerden oluşmaktadır. Çizelge4.1'de anket yapılan hane reislerinin etnik kökenleri verilmektedir.

Çizelge 4.6. Hane reislerinin etnik kökeni

Etnik Köken	Türk	Kürt	Zaza	Çerkez-Gürcü	Toplam
Frekans	128	116	60	20	324
Oranı %	0,40	0,36	0,18	0,06	100

İletişimin en önemli aracı olan dilin sosyal ilişkilerin gelişmesi açısından büyük önem taşıması nedeniyle hane halkının dil kullanımı sosyal sermayenin bir parametresi olarak araştırılmıştır. Çizelge4.2'dekırsal alanda evde konuşulan dil verilmiştir. Dil kullanımında aile fertleri kendi aralarında %79 oranında Türkçe konuşurken; %10 oranında Kürtçe, %6 oranında Türkçe ve Kürtçeyi birlikte konuşmaktadır. Türkçe dışında %5 oranında Zazaca ve Gürcüce konuşulmaktadır.

Şekil 4.2.Evde konuşulan dil

Konuşulan dil	Türkçe	Kürtçe	Türkçe ve Kürtçe birlikte	Diğer diller (Zazaca-Gürcüce)	Toplam
Frekans	257	32	19	16	324
Oranı %	0.79	0.10	0.06	0.05	100

Ankete katılan hane reislerinin tamamı müslüman olmakla beraber üç farklı mezhebe mensup oldukları tespit edilmiştir. Kuzey ilçelerde Hanefi Mezhebi, güney ilçelerde ise Şafii Mezhebi çoğunlukta. Şekil 4.3'te ankete katılanın mezhep dağılımı verilmiştir.

Şekil 4.3.Hane Reisi Mezhebi

Mezhep	Alevi	Hanefi	Şafii	Toplam
Frekans	26	158	140	324
Onanı %	0,08	0,49	0.43	100

Hane reisi yaşı: Sosyal ilişkilerde ve sosyal ağlara katılımı hane reisinin yaşı önemli bir faktördür. Popülasyonda her yaş grubundan hane reisi bulunmaktadır. Çizelge 4.4’de hane reislerin yaş gruplarına göre yüzde dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.4. Hane reislerinin yaş dağılımı

Yaş Aralığı	24 ve altı	25–34	35–44	45–54	55 ve üzeri	Toplam
Frekans	20	107	94	67	36	324
Onanı %	0.06	0.33	0.29	0.21	0.11	100

Erzurum kırsal alanında örneklem içinde yer alan hane reislerinin %33’ü 25–34 yaş grubunda yer almaktadır ve diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bir orana sahiptir. 24 yaş altındaki hane reisi oranı %6 ile en düşük düzeydedir.

Hane reisi eğitim durumu: Sosyal sermaye araştırmalarında eğitime atfedilen önem, eğitimin sosyal ilişkilerde gösterdiği pozitif etki dolayısıyla. Eğitim sosyal ağlara katılım, çevrenin imkânlarından faydalanma, örgütlenme, birlik ruhu ve sosyal kaynaşmada önemli bir faktör durumundadır. Hane reislerinin eğitim düzeyleri Çizelge 4.5’te gösterilmektedir. Buna göre hane reislerinin %43’ü ilkokul, %29’u ortaokul, %15’i lise, %13’ü yüksekokul mezunudur.

Çizelge 4.5. Hane reislerinin eğitim düzeyi

Mezun olunan okul	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
Frekans	140	94	49	41	324
Onanı %	0.43	0.29	0.15	0.13	100

B. Analiz Bulguları

Ölçüm modeli oluşturulmadan önce ölçeklerin güvenilirlik testleri yapılmıştır.

En yaygın kullanılan yöntem olarak Cronbach's Alpha⁶ katsayısı hesaplanmıştır (Kalaycı 2006). Çizelge 4.6.2da ölçüm modeli sonuçları ve ölçeklere ilişkin güvenilirlik sonuçları verilmiştir. Ölçeklerin güvenilirlik testinde ölçekler oldukça güvenilir bulunmuştur. Standardize edilmiş faktör yük değerleri Şekil 4.1'de verilmiştir ve ölçüm modeli t değerleri verilmektedir. Modelin gizil değişkenleri; Topluluk İçi Sosyal Sermaye (TISS), Topluluk Dışı Sosyal Sermaye (TDSS), Birleştirici Sosyal Sermaye (BSS) ve Sosyal Girişimcilik (SG)değişkenlerinden oluşmaktadır.

Çizelge 4.6. Ölçeklerin Güvenirlik Bulguları ve Ölçüm Sonuçları

Gizil ve Gözlenen Değişkenler	Gözlenen Değişkenler	t değeri	Faktör yük Değerleri	Cronbach's Alpha Değeri
Topluluk İçi Sosyal Sermaye (TISS)				
Komşularıma güvenirim	B1	7,	0,58	,796
Çalışma arkadaşlarım güvenilirdir	B2	0,50	0,04	,789
Cami cemaati güvenilirdir	B3	-0,63	-0,04	,791
Yardıma ihtiyacım olduğunda köy halkından yardım alabilirim	B4	8,83	0,69	,779
Köy halkı karşılıklı yardımlaşırız	B5	2,21	0,16	,781
Hasta olsam komşularım yardım eder	B6	2,39	0,17	,792
Topluluk Dışı Sosyal sermaye (TDSS)				
Diğer kültürel veya etnik gruplardan insanlara güvenirim?	K1	2,12	0,13	,793
Diğer dini inançlara sahip kişilere güvenirim	K2	5,37	0,33	,777
Yabancılara güvenirim	K3	5,67	0,15	,782
Farklı bir dinden (mezhep) olan kişilerle iş yaparım	K4	9,83	0,58	,774
Farklı bir ırk veya etnik kökenden insanlarla iş yaparım	K5	8,15	0,47	,779
Zengin yoksul ayırımı yapmam	K6	7,33	0,44	,782
Farklı siyasi görüşlere sahip kişilerle arkadaş olurum	K7	13,86	0,76	,763
Birleştirici Sosyal Sermaye (BSS)				
Belediye ve diğer yerel idareye güvenirim	L1	6,65	0,38	,784
Eğitim kurumlarına güvenirim	L2	18,42	0,88	,769

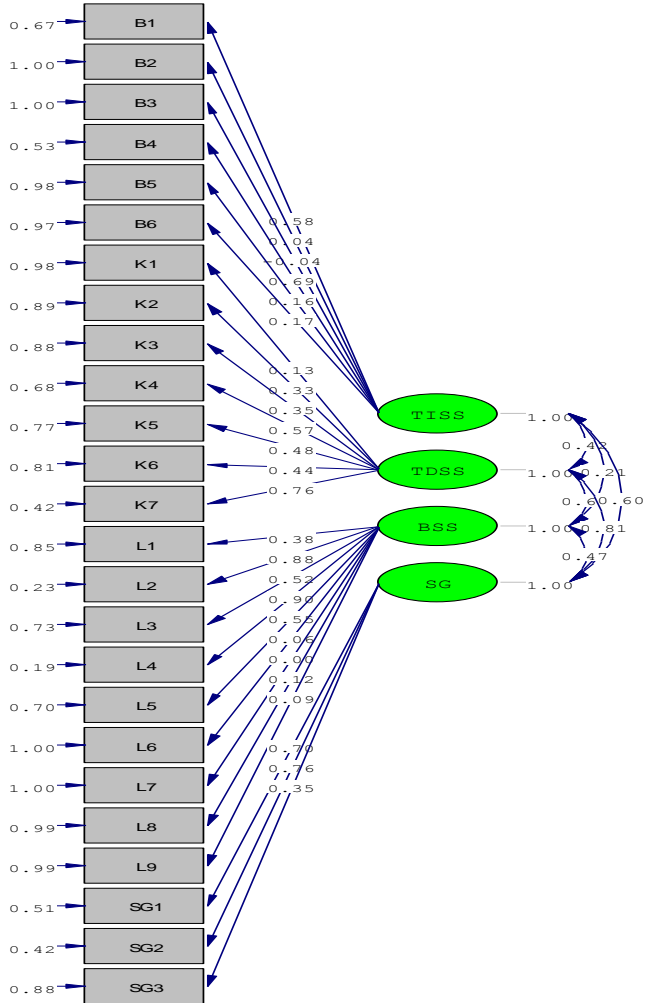
⁶Cronbach's Alpha Katsayısının değerlendirilmesinde kullanılan kriterler; $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ölçek güvenilir değil, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ölçek düşük güvenilir, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ oldukça güvenilir, $0.80 \leq \alpha < 1.00$ yüksek derecede güvenilir olarak değerlendirilmektedir.

Sağlık kuruluşlarına güvenirim	L3	9,49	0,52	,769
Adalet sistemine güvenirim	L4	19,24	0,90	,769
Güvenlik güçlerine güvenirim	L5	10,07	0,55	,776
Resmi toplantılara katılımım	L6	0,98	0,06	,788
Siyasi parti veya sivil toplum örgütlerinin mitinglerine	L7	0,06	0,00	,791
Köy toplantılarına katılımım	L8	1,96	0,12	,790
Kanaat önderleriyle görüşürüm	L9	1,46	0,09	,791
Sosyal Girişimcilik (SG)				
Köyümüzü kalkındırabileceğimize inanıyorum	SG1	12,43	0,70	,771
Komşularımla elele verip köyümüzün hayat şartlarını iyileştirebileceğime inanıyorum	SG2	13,56	0,76	,769
Farklılıklarımızı hoş görerek birlikte yaşama kültürünü geliştirebileceğimize inanıyorum	SG3	5,66	0,75	,786

Topluluk içi sermaye ölçeğinde “B2, B3,” faktörü anlamsız bulunmuş diğer bütün gözlenen bağımsız değişkenler anlamlı ve %5 önem seviyesinde istatistikî olarak önemli bulunmuştur.

a. Ölçüm modeli bulguları

Bu kısımda standardize edilmiş faktör yük değerleri verilmektedir. Şekil 4.1’de standardize edilmiş faktör yük değerleri gösterilmektedir. Model gizil değişkenler; Topluluk İçi Sosyal Sermaye (TISS), Topluluk Dışı Sosyal Sermaye (TISS), Birleştirici Sosyal Sermaye (BSS), ve Sosyal Girişimcilik (SG) değişkenlerinden oluşmaktadır.

Şekil 4.1. Kırsal alanda sosyal sermayenin sosyal girişimcilik üzerine etkisi modeli standardize edilmiş faktör yük değerleri

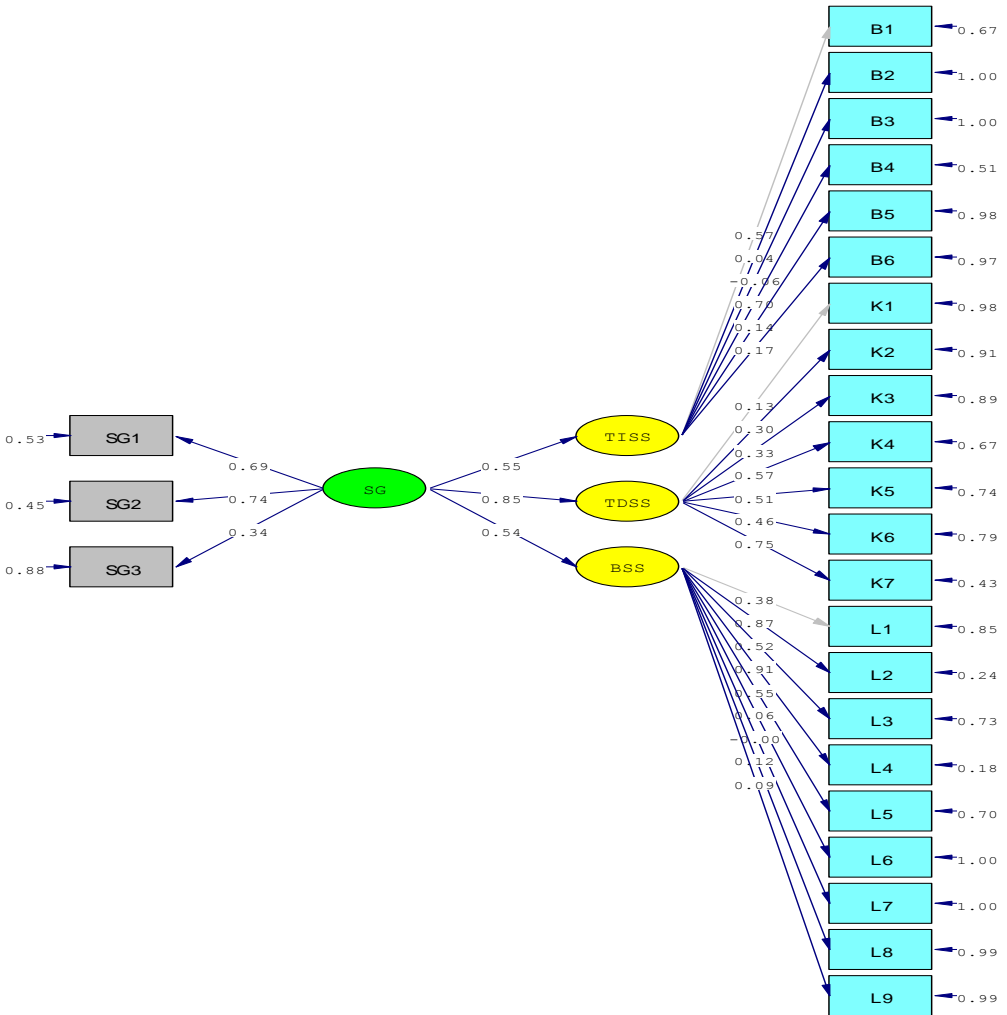
Model için χ^2/DF değeri 3,99 olarak hesaplanmıştır (1075.72/269). Bu değer kabul edilebilir değer olan beş ve beşten küçük değerler içerisinde yer almaktadır. Aynı şekilde RMSEA değeri yine kabul edilebilir değer olan 0,10'dan daha düşük değerdedir (0,098). Model $p < 0,0000$ değerini aldığı için %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Çizelge 4.6'da ölçüm modelinin gözlenen değişkenler ve gizil değişkenlere ait parametreleri verilmektedir.

b. Yapısal model bulguları

Yapısal modelin temel amacı içsel (gözlenen) ve dışsal (gizil) değişkenler

arasındaki ilişkiyi tanımlamak ve test etmektir. Ölçüm modeli ile tanımlanan yapısal modelin uyum istatistikleri ölçüm modeliyle aynıdır. Bu kısımda ölçüm modelinden farklı olarak gizil değişkenler arasındaki yapısal katsayılar incelenmektedir (Sümer ve Bek 2012: 4).

Şekil 4.2’de Kırsal Alanda Sosyal Sermayenin Sosyal Girişimcilik Üzerine Etkisi Yapısal Modeli ve standart değerleri verilmektedir. Buna göre Model’de sosyal sermayenin üç türü Topluluk İçi Sosyal sermaye (TISS), Topluluk Dışı Sosyal Sermaye (TDSS), Birleştirici Sosyal Sermaye (BSS) kırsal alanda Sosyal Girişimcilik (SG) arasında pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Yine Topluluk İçi Sosyal sermaye (TISS), Topluluk Dışı Sosyal Sermaye (TDSS) ve Birleştirici Sosyal Sermaye (BSS) %5 önem seviyesinde anlamlı bulunmamıştır.

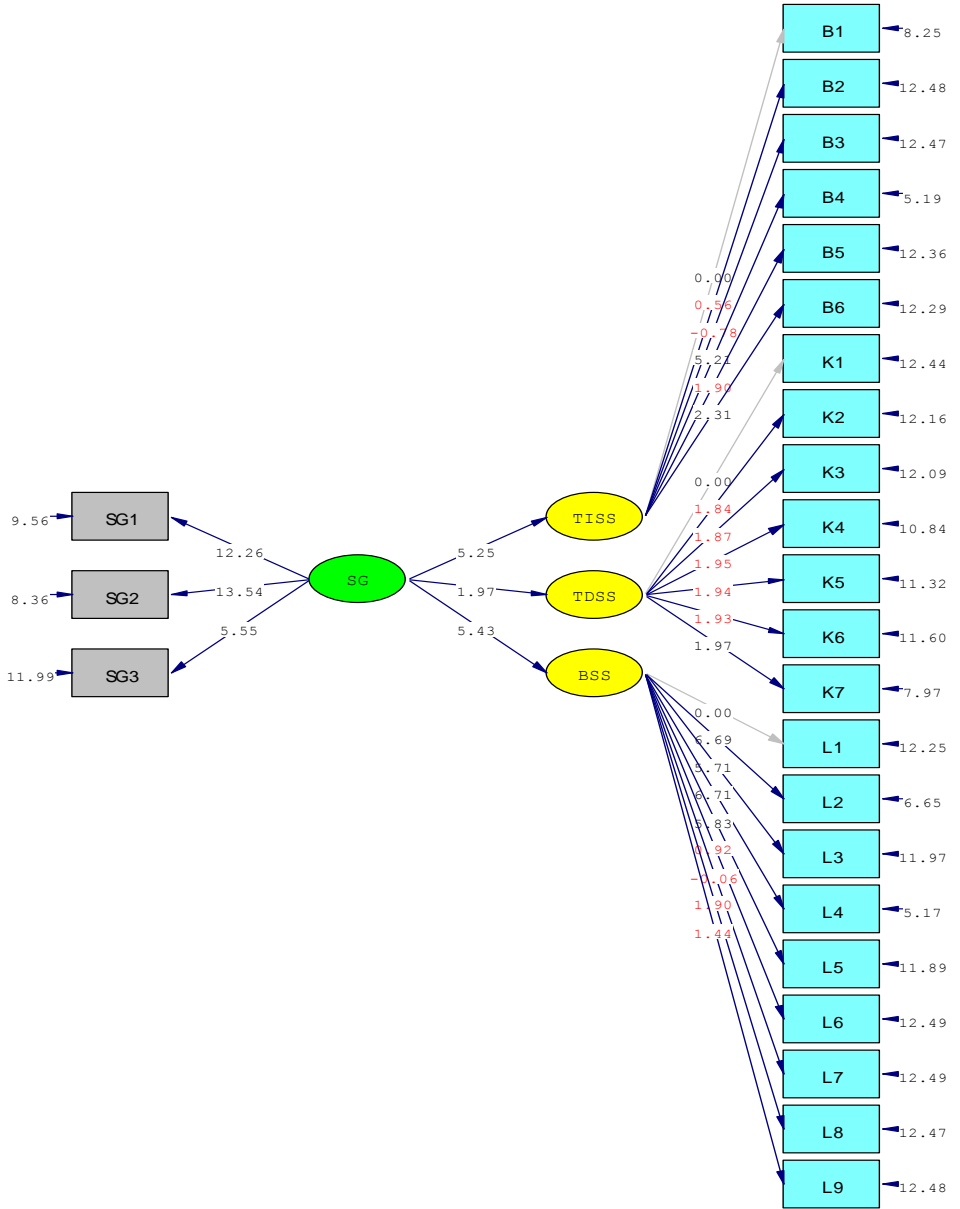

Chi-Square=1094.84, df=272, P-value=0.00000, RMSEA=0.098

Şekil 4,2, Kırsal alanda sosyal sermayenin sosyal girişimcilik üzerine etkisi yapısal modeli

Topluluk dışı sosyal sermaye, kırsal alanda sosyal girişimcilik üzerinde (0,85) değerle pozitif yönlü yüksek bir etkiye sahiptir. “Farklı siyasi görüşlere sahip kişilerle arkadaş olurum (K7)” ve “Farklı bir dinden (mezhep) olan kişilerle iş yaparım (K4)” en önemli faktörlerdir. Topluluk içi sosyal sermaye sosyal girişimcilik üzerinde pozitif yönlü (0.55) orta etkiye sahiptir. “Yardıma ihtiyacım olduğunda köy halkından yardım alabilirim (B4)” ve “Komşularıma güvenirim (B1)” en önemli faktörler olarak tespit edilmiştir. Yine birleştirici sosyal sermaye sosyal girişimcilik üzerinde (0.54) orta etkiye sahiptir. “Adalet sistemine güvenirim (L4)” ve “Eğitim kurumlarına güvenirim (L2)” olarak tespit edilmiştir,

Şekil 4.3'te Kırsal alanda sosyal sermayenin sosyal girişimcilik üzerine etkisi yapısal modeli t değerleri verilmiştir, Buna göre Topluluk İçi Sosyal Sermaye (5,25) ve Topluluk Dışı Sosyal Sermaye (1,97) ile Birleştirici Sosyal Sermaye (5,43)%5 önem seviyesinde istatistikî olarak önemli bulunmuştur.

Chi-Square=1094.84, df=272, P-value=0.00000, RMSEA=0.098

Şekil 4.3. Kırsal alanda sosyal sermayenin sosyal girişimcilik üzerine etkisi yapısal modeli t değerleri

Model için X²/DF değeri 4.02 olarak hesaplanmıştır (1094,84/272). Bu değer kabul edilebilir değer olan beş ve beşten küçük değerler içerisinde yer almaktadır. Aynı şekilde RMSEA değeri yine kabul edilebilir değer olan 0,10'dan daha düşük değerdedir (0,098). Model p<0,0000 değerini aldığı için %5 önem

seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Model'in veri setine ne kadar uyduğunu değerlendirmede kullanılan kriterler Çizelge 4.7'de verilmiştir. Söz konusu değerlerin 1'e yakın olması veri ile model arasındaki uyumun mükemmel olduğunu göstermekte, sıfır ise uyumsuzluğu temsil etmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2014: 78).

Çizelge 4,7, Model II'e ait uyum indeksleri

Uyum indeksleri	Uyum indeksleri sembolleri	Model II değeri
Uyum iyiliği indeksi	GFI	0,82
Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi	AGFI	0,77
Normlaştırılmış uyum indeksi	NFI	0,71
Tucker-Lewis indeksi	NNFI	0,72
Göreceli uyum indeksi	RFI	0,66
Karşılaştırmalı uyum indeksi	CFI	0,76
Artırmalı uyum indeksi	IFI	0,76

V. SONUÇ

Çalışmada Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak Topluluk İçi Sosyal Sermaye (TISS), Topluluk Dışı Sosyal sermaye (TDSS) ve Birleştirici Sosyal Sermayenin (BSS) Sosyal Girişimcilik üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, sosyal sermaye ile sosyal girişimcilik arasında güçlü bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir.

Topluluk Dışı Sosyal Sermaye kırsal alanda bireylerin sosyal girişimciliği üzerinde (0,85) pozitif yönde güçlü önemli bir etkiye sahiptir. Bu bulgu kırsal alanda sınıfsal ve etnik bir ayrımın olmadığı ve kırsal halkın akrabalık ve din kardeşliğini her şeyin üstünde tuttuğunu göstermektedir. Yardımlaşma ve dayanışma, komşuluk ilişkileri ve bağlılık kırsal alanda güçlü ve yapıcı dostluklara dönüşmekte ve kırsal halkı birbirine kenetlemektedir. Sosyal girişimcilik, sosyal değer yaratma, hayırseverlik ve sosyal sinerji olarak düşünülürse Topluluk Dışı Sosyal Sermaye ile sosyal girişimcilik arasında güçlü bir bağ olduğu gözlemlenmektedir.

Topluluk İçi Sosyal sermaye sosyal girişimcilik üzerinde pozitif yönde (0,55) orta derece bir etkiye sahiptir ve Birleştirici Sosyal Sermaye'de sosyal girişimcilik üzerinde yine orta derece (0,54) bir etkiye sahiptir.

Kırsal alanda sosyal sermaye bileşenleriyle ve türleriyle yüksek oranda

bulunmakta ve ham bir şekilde ilenmeyi beklemektedir. Kırsal kalkınma, girişimcilik ve diğer alanlarda sosyal sermaye potansiyelinin değerlendirilmesi için kırsal kalkınma kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve kırsal halkın stratejik amaçlar belirleyip bu amaçları gerçekleştirmek için işbirliği ile hareket etmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Adler, P. Ve Kwon, S., 2002. Social Capital: Prospects For A New Concept. *Academy Of Management Review*, 27 (1) : 17-40.
- Akdoğan, A. 2006. Siyasal Kültür Ve Sosyal Sermayenin Karşılaştırılması: Türkiye İçin Bazı Çıkarımlar. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 6 (12), 162-187.
- Başak, S., & Öztaş, N., 2010. Güven Ağbağları, Sosyal Sermaye Ve Toplumsal Cinsiyet. *Gazi University Journal Of Economics & Administrative Sciences*, 12(1).
- Betil, İ. (2010). Sivil Toplum, Sosyal Sermaye, Sosyal Girişimcilik.
- Coleman, J., 1988. Social Capital In The Creation Of Human Capital. *The American Journal Of Sociology*. 94: 95-120.
- Çelik, H. E. Ve Yılmaz, V., 2014. Lisrel 9.1 İle Yapısal Eşitlik Modellemesi. Arı Yayınları İstanbul.
- De Carolis, D. M., & Saporito, P., 2006. Social Capital, Cognition, And Entrepreneurial Opportunities: A Theoretical Framework. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 30(1), 41-56.
- Defourny, J., & Nyssens, M. (2010). Conceptions Of Social Enterprise And Social Entrepreneurship In Europe And The United States: Convergences And Divergences. *Journal Of Social Entrepreneurship*, 1(1), 32-53.
- Eşki, H., (2010). Sosyal Sermaye, Kişisel Ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım. Orion Kitapevi. İstanbul.
- Field, J., 2006. Sosyal Sermaye. (Çeviren: Bahar Bilgen, Bayram Şen). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul:
- Fine, B., 2005. Social Capital Versus Social Theory. Birkbeck College; University Of London. UK.
- Fukuyama, F., 1995. Trust: Social Virtues And The Creation Of Prosperity. Hamish Hamilton. London.
- Fukuyama, F., 2001. Social Capital, Civic Society And Development. *Third World Quarterly*, 22 (1), 7-20.

- Jöreskog, K.G., 1996. Testing Structural Equation Models, Bollen, K., And Cott, L. (Edt.), Testing Structural Equation Models (London: Sage Pub.).
- Kırılmaz, S. K. (2013). Sosyal Girişimcilerin Girişimcilik Ve Dönüştürücü Liderlik Algılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi*, 8(1).
- Korczynski, M., (2000). The Political Economy Of Trust. *Journal Of Management Studies*, 37 (1), 1-21.
- Küçük, O. (2015). Girişimcilik Ve Küçük İşletme Yönetimi, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Lin, N.(2001).Social Capital: A Theory Of Social Structure And Action. Cambridge University Press. Cambridge. UK.
- Mair, J., Robinson, J., & Hockerts, K. (Eds.). (2006). *Social Entrepreneurship*(P. 3). New York: Palgrave Macmillan.
- Narayan, D., & Pritchett, L.,1999. Cents And Sociability: Household Income And Social Capital In Rural Tanzania. *Economic Development And Cultural Change*, 47(4), 871-897.
- Narayan-Parker, D. 1999. Bonds And Bridges: Social Capital And Poverty (Vol. 2167). World Bank Publications.
- Özen, S., Ve Aslan, Z. 2006. İçsel Ve Dışsal Sosyal Sermaye Yaklaşımları Açısından Türk Toplumunun Sosyal Sermaye Potansiyeli: Ortadoğu Sanayi Ve Ticaret Merkezi (OSTİM) Örneği. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 6 (12): 130-161.
- Portes, A., 1998. Social Capital: Its Origins And Applications In Modern Sociology. *Annual Review Of Sociology*, 24, 1-24.
- Putnam, R. D. 1993. Making Democracy Work: Civic Traditions In Modern Italy. Princeton University Press. New Jersey.USA
- Putnam, R. D., 2001. Social Capital: Measurement And Consequences. *Canadian Journal Of Policy Research*, 2(1), 41-51.
- Rasmussen, C., Armstrong, J., & Chazdon, S. (2011). Bridging Brown County: Captivating Social Capital As A Means To Community Change.
- Sargut, S., 2003. Kurumsal Alanlardaki Örgüt Yapılarının Oluşmasında Ve Ekonomik İşlemlerin Yürütülmesinde Güvenin Rolü. F. Erdem (Der.). *Sosyal Bilimlerde Güven: 89- 124*. Vadi Yayınları. Ankara.
- Whiteley, P., 2000 "Economic Growth And Social Capital", *Political Studies*, Vol. 48, 443-466.

- Woolcock, M. (2002). Social Capital In Theory And Practice: Where Do We Stand. *Social Capital And Economic Development: Well-Being In Developing Countries*, 18-39.
- Woolcock, M., And Narayan, D., 2000. Social Capital: Implications For Development Theory, Research, And Policy. *International Bank For Reconstruction And Development. The World Bank*.
- Woolcock, M.,1998. Social Capital And Economic Development: Toward A Theoretical Synthesis And Policy Framework. *Theory And Society*, 27(2), 151-208.
- Zahra, S. A., Gedajlovic, E., Neubaum, D. O., & Shulman, J. M. (2009). A Typology Of Social Entrepreneurs: Motives, Search Processes And Ethical Challenges. *Journal Of Business Venturing*, 24(5), 519-532.